

The effect of fathers imprisonment on childrens social- adjustment behavior

Hassan Pasha Shareife¹ - Hossein Haj babaei² - Nazafarin Marofei³

Abstract:

Aim: The objective of the present survey was to investigate the effects of fathers' imprisonment on children's social- adjustment behavior.

Method: To carry out this study a total of 250 primary school students in Tehran completed Ruther's behaviour scale(teacher's scale) which was utilized to examine children's social- adjustment behavior.

The subjects were the children of imprisoned fathers who were supported by Imam khomeini's charity committee. By using the demographic information accomplished from the questionnaires and the help of the charity officer and school teachers, the comparing group were selected and their social- adjustment behavior was assessed by the same questionnaire.

Result: Spss was utilized to analyze data and the results indicated that

Father's imprisoned have effects on the children's social- adjustment behavior and there is significant relationship between the length of father's absence and the severity of the problems experienced by children.

Boys experience more problems than girls.

There is no significant difference between "the number of times that fathers were imprisoned or the type of the crime" and the children's social- adjustment behavior.

Father's imprisoning have effects on the first, the middle and the last children and the last children experience more problems.

Keywords: social- adjustment, behavior, imprisoning father

1 - Assistant professor. faculty members of azad university Email: HPSSR@yahoo.com

2- Faculty members of wefair and reabeltaton university Email: h_haj_babaei.Uswr.ac.ar

3-M.A in social worke . Authored . Email: nazafarin.m@gmail.com

تاثیر زندانی بودن پدر بر رفتارهای اجتماعی-سازشی فرزندان

حسن پاشاشریفی^۱ - حسین حاج بابایی^۲ - نازآفرین معروفی^۳

چکیده:

هدف: تعیین تاثیر زندانی بودن پدر بر رفتار اجتماعی - سازشی فرزندان آنها
روش: این پژوهش از نوع پس رویدادی بوده و در آن سعی گردیده که تاثیر زندانی بودن پدر (متغیر مستقل) بر ایجاد اختلالات رفتار اجتماعی - سازشی کودکان (متغیر وابسته) از طریق پرسشنامه مایکل راتر بررسی گردیده همین منظور گروهی از کودکانی که دارای پدر زندانی می باشند و گروهی از کودکان که از حضور پدر در خانواده بهره مندند از لحاظ سن، جنس، تحصیلات، ترتیب تولد، محل سکونت و سن و میزان تحصیلات پدر همتا سازی و انتخاب شده و به مقایسه رفتارهای اجتماعی سازشی آنها پرداخته شد. لازم به یاد آوری است که پدران چند همسر، از نمونه پژوهش حذف گردیدند.

حجم نمونه ۲۵۰ نفر دانش آموز دوره ابتدایی (۱۲۰ دختر و ۱۳۰ پسر) که به روش تصادفی طبقه ای انتخاب شده بودند
نتایج: نتایج این پژوهش نشان داد، زندانی بودن پدر بر رفتارهای اجتماعی - سازشی فرزندان تاثیر گذاشته و باعث بروز اختلالات رفتاری در آنها گردیده است.

نمره میانگین اختلال رفتار اجتماعی-سازشی در پسران بیش از دختران بود.
زندانی بودن پدر بر رفتار اجتماعی-سازشی فرزندان اول، میانی و آخر تاثیر گذاشته که در این میان فرزندان آخر دارای اختلال بالاتری هستند.

واژگان کلیدی: رفتار اجتماعی - سازشی، پدر زندانی

^۱ - عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی Email: HPSSR@yahoo.com

^۲ - عضو هیات علمی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی تهران Email: h_haj babaei.uswr.ac.ir

^۳ - کارشناس ارشد مددکاری اجتماعی سازمان بهزیستی کشور (نویسنده اصلی) Email: nazafarin.m@gmail.com

مقدمه

ما در جامعه ای چند وجهی زندگی می کنیم که در آن تعریف خانواده « نمونه » یا حتی « طبیعی » مشکل است. با این همه معیارهای ویژه ای وجود دارد که می توانیم از آنها در تعیین سلامت خانواده استفاده کنیم. مهم ترین ملاک چهارچوب، تامین نیازهای مادی، عاطفی و روحی اعضای خانواده است. حتی این معیار نسبتاً بنیادی نیز قابل تفسیر است. تصمیم گیری در مورد اینکه چه موقع نیازهای اعضای خانواده به حد کافی برآورده شده است، مشکل بوده و در حقیقت هر گونه مرز بندی در این رابطه به ناچار قراردادی است.

حضور پدر و مادر کنار فرزندان در شکل گیری شخصیت رشد اجتماعی و ارضا نیازهای جسمی و عاطفی فرزندان موثر می باشد. کودکان نیاز به عشق و علاقه، توجه، دلسوزی و راهنمایی والدین خود دارند. لذا غیبت هر یک از آنها از محیط خانواده، به هر دلیل (خواه به دلیل فوت، ترک خانه، زندانی شدن، طلاق و...) موجب به خطر افتادن تربیت و اختلالات عاطفی در فرزندان آنها شده که می تواند در رفتارهای اجتماعی این کودکان تأثیر نا مطلوبی داشته باشد. بطور حتم، کودکانی که با یکی از والدین زندگی می کنند، در محیطی غیر از خانواده های معمولی بزرگ می شوند. (۱)

حال کودکانی که دارای والد زندانی بوده و با دیگر والد خود زندگی میکنند، در وضعیت دشوارتری قرار دارند. زیرا آنها در محیطی پرورش یافته اند که سابقه آسیب پذیری وجود داشته و در نتیجه این کودکان از لحاظ روانی- اجتماعی در معرض آسیب قرار خواهند گرفت و با انواع مشکلات اجتماعی روبرو خواهند گردید (۲)

زندانی شدن پدر، می تواند وظایف مادر را سنگین تر کرده و در نتیجه برای وی امکان کنترل رفتاری کودک، به خوبی مقدور نگردد.

اولین سوالی که به ذهن هر پژوهشگری می رسد آن است که خانواده در غیاب پدر در چه وضعیتی قرار خواهد گرفت؟ آیا خانواده توانایی حل پیامدهای ناشی از زندانی شدن پدر را دارد

یا خیر؟ خانواده، در زمانی که پدر در زندان به سر می برد، با اولین مشکلی که ممکن است روبرو گردد، مسئله اقتصادی و سپس مشکلات عاطفی و... است. با توجه به آنکه کودکان از سایر اعضا خانواده، آسیب پذیرتر می باشند. پژوهشگر سعی دارد در این تحقیق به پیامدهای زندانی بودن بر روی فرزندان بپردازد.

تحقیقی در سال ۱۳۷۹، توسط محمدی فرود با هدف بررسی تأثیر زندانی شدن بر خانواده زندانی بر روی ۴۰۰ خانواده زندانی استان تهران صورت پذیرفته، که نتایج نشان دهنده شیوع اختلالات نوروتیک و سایکوتیک در این خانواده ها بوده است.

بوسول و ادج^۱ (۲۰۰۲) تحقیقی بر روی کودکان پدر زندانی که زیر ۱۰ سال سن داشتند در انگلستان انجام دادند. افسردگی، احساس خشم، سرگردانی، ترس، پایین بودن اعتماد به نفس، اختلال کمبود توجه، افزایش فرار از منزل و بزهکاری، از جمله رفتارهای مشاهده شده در آنها بود. (۳)

جیمی ایستام^۲ با اشاره به فزونی تعداد زندانیان در آمریکا در سال ۲۰۰۵، و در نتیجه در معرض خطر قرار گرفتن کودکان آنها، پژوهشی را در این زمینه انجام داد و به این نتیجه رسید که:

این کودکان در دوران تحصیل با شکست تحصیلی روبرو گردیده اند و برای انطباق خود با محیط مدرسه، با مشکلاتی روبرو شده اند، از لحاظ عاطفی، آسیب دیده اند، ۳ برابر بیش از سایر کودکان از مشکلات روحی رنج می برند، با مشکلات مالی، روبرو گردیده اند و به دلیل آنکه احساس می کنند که زندانی بودن پدرشان، مانند لکه ننگی است که در زندگی آنها وجود دارد، از معاشرت با همسالان خود پرهیز می نمایند.

فروید معتقد است که در کودکی هیچ نیازی قوی تر از نیاز به حمایت پدر نیست. کودک از زمان تولد نیاز دارد بداند پدری دارد که قادر است در مواقع خطر و ضرورت از او محافظت

^۱ - Boswell. & Wedge

^۲ - Eastham

از لحاظ سن، جنس، تحصیلات، ترتیب تولد، محل سکونت و سن و میزان تحصیلات پدرهتا سازی و انتخاب شده و به مقایسه رفتارهای اجتماعی - سازشی آنها پرداخته شد. لازم به یادآوری است که پدران چند همسره از نمونه پژوهش حذف گردیدند.

ج) ابزار های اندازه گیری:

پرسشنامه مایکل راتر (ارزشیابی معلم از رفتار کودک):

این پرسشنامه در سال ۱۹۶۷ توسط مایکل راتر به منظور تهیه یک ابزار پایا و معتبر جهت بررسی مشکلات رفتاری کودکان در مدرسه ساخته شده است. (۶) این پرسشنامه دارای ۳۰ ماده بود که توسط مهریار و همکاران در سال ۱۳۷۰ در شیراز استاندارد شد. (۷)

این پرسشنامه دارای پایایی معتبر و شناخته شده علمی است. در پژوهش اولیه که بوسیله راتر بر روی ۹۱ نفر انجام گرفت است. پایایی این پرسشنامه از طریق باز آزمایی به فاصله ۱۳ هفته در حدود ۰/۸۵ گزارش شده است. (۶)

فروع الدین عدل (۱۳۷۲) در بررسی که بر روی پاره ای از اختلالات رفتاری کودکان محروم از پدر (مدارس ابتدایی) تهران انجام داده، با بکار بردن روشهای دو نیمه کردن و باز آزمایی ضریب همبستگی این پرسشنامه را به ترتیب ۰/۶۷ و ۰/۸۵ گزارش کرده است. در هر دو روش سطح اطمینان معنی داری ۰/۰۰۱ بوده است.

این پرسشنامه دارای اعتبار علمی قابل قبولی است. در پژوهش اولیه راتر که بر روی ۹۱ کودک انجام گرفت درصد توافقی بین پرسشنامه و تشخیص روانپزشک ۷۶/۷ در صد گزارش شده که در سطح ۰/۰۰۱ معنی دار است. (۸)

لازم به یادآوری است که این پرسشنامه در ایران بوسیله پژوهشهای متعددی (۸) بکار رفته است که اعتبار آن توسط مهریار ۰/۶۶۸۰ درصد و توسط سهرابی ۰/۹۷۲ درصد گزارش شده است. (۷)

روش های جمع آوری داده ها

این پژوهش در چندین مرحله انجام گرفته است. - در مرحله نخست ۱۲۵ نفر از پسران و دخترانی که دارای پدر زندانی بودند به عنوان نمونه پژوهش انتخاب گردید.

کند. کودک در مقابل تهدیدات و خطرات دنیای خارج، ترس های دنیای درون و حمایت زیاد از حد مادر، به حفاظت احتیاج دارد. همان گونه که کودک رشد می کند و بر سن او افزوده می شود، نفوذ پدر نیز افزایش یافته و اهمیت بیشتری می یابد. پدر بیش از هر کس دیگری می تواند کمبود محبت مادران را جبران کند و از وابستگی بیش از حد و افراطی کودک به مادر جلوگیری کرده و برای کودکش الگوی رفتاری باشد. (۴)

بنابراین با توجه به موارد فوق و با عنایت به آنکه جامعه شناسان معتقدند که جرایم اجتماعی و اقتصادی در کشور روند صعودی داشته است (۵)، به نظر می رسد که هرروزه شاهد افزایش شمار کودکانی خواهیم بود که از نعمت پدر در خانواده (به دلیل زندانی بودن) محروم بوده و محتمل است که آنها به انواع و اقسام مشکلات رفتاری گرفتار گردند. در نتیجه پژوهش حاضر سعی دارد که به بررسی پیامدهای ناشی از عدم حضور پدر (بر اثر زندانی بودن) در خانواده و تاثیر آن بر رفتارهای اجتماعی - سازشی فرزندان بپردازد.

روش پژوهش

الف) روش تحقیق:

این پژوهش از نوع پس رویدادی بوده و در آن سعی گردیده که تاثیر زندانی بودن پدر (بعنوان یک متغیر مستقل) بر ایجاد اختلالات رفتار اجتماعی - سازشی کودکان (به عنوان متغیر وابسته) بررسی گردد.

ب) نمونه پژوهش:

نمونه این پژوهش شامل ۲۵۰ نفر (۱۳۰ پسر و ۱۲۰ دختر) می باشد. آزمودنی های گروه مورد مطالعه (کودکانی که دارای پدر زندانی هستند) ۱۲۵ نفر (۶۵ پسر و ۶۰ دختر) و آزمودنی های گروه مقایسه (کودکانی که با والدین خود زندگی می کنند) نیز ۱۲۵ نفر (۶۵ پسر و ۶۰ دختر) در نظر گرفته شد.

جامعه آماری این پژوهش، کودکان مقطع ابتدایی شهر تهران در سال تحصیلی ۸۳-۸۴ بوده که دارای پدر زندانی می باشند با شرط آنکه حداقل ۶ ماه از زمان محکومیت پدر گذشته باشد. به همین منظور کودکانی را که دارای پدر زندانی می باشند و گروهی از کودکان که از حضور پدر در خانواده بهره مندند

طبقات (طول مدت زندانی بودن پدر) استفاده شده است. تفاوت میانگین در هر چهار طبقه معنادار بود. با مراجعه به میانگین هر طبقه (جدول شماره ۴) شماره مشخص گردید هرچه طول مدت زندانی بودن پدر افزایش می یابد، اختلال در رفتار اجتماعی-سازشی نیز بیشتر می گردد.

- در مرحله دوم معلمین کلیه دانش آموزان نمونه پژوهش و در ۱۷ منطقه از شهرستان، در ارتباط با نحوه تکمیل پرسشنامه آموزش داده شد. لازم به توضیح است که برای جلوگیری از هر گونه سوگیری، هیچ اطلاعاتی در ارتباط با منظور پژوهش در اختیار معلمان داده نشد.

- در مرحله سوم پرسشنامه های گروه نمونه در مدارس مربوطه بین معلمین توزیع و با توجه به شناختی که معلمین از دانش آموزان خود داشتند نسبت به تکمیل آن اقدام نموده، و سپس جمع آوری گردیدند.

- در مرحله چهارم هر کدام از پرسشنامه ها که در زمینه اطلاعات پرسشنامه مقدماتی اشکالاتی داشت و معلم از آنها اطلاعاتی نداشت، با مراجعه به درب منزل و سؤال از خانواده تکمیل گردید.

- در محله پنجم پس از جمع آوری پرسشنامه ها و بر طرف کردن نقائص آنها، نتایج کلیه پرسشنامه ها استخراج و با استفاده از روشهای تحلیل آماری مربوطه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و نتایجی به شرح زیر بدست آمد:

نتایج:

بین رفتارهای اجتماعی-سازشی دو گروه مورد مطالعه (دانش آموزانی که دارای پدر زندانی هستند) و مقایسه (دانش آموزانی که با والدین خود زندگی می کنند) تفاوت وجود دارد. و از مقایسه میانگین ها می توان نتیجه گرفت که که گرایش به رفتارهای ناسازگارانه در بین کودکان گروه نخست (دانش آموزانی که پدر زندانی دارند) با میانگین ۱۷/۹۸۴ از گروه دوم (دانش آموزانی که با والدین خود زندگی می کنند) با میانگین ۱۲/۲۲۴ بیشتر است.

بین "طول مدت زندانی بودن پدر" و "رفتارهای اجتماعی-سازشی" رابطه وجود داشته و شدت همبستگی نیز "قوی" می باشد.

با توجه به جداول ۱ و ۲، نظر به این که آزمون معناداری F در خصوص تحلیل واریانس با خطای کمتر از ۰/۰۰۶ مورد قبول است، لذا از آزمون Tukey برای مقایسه بین میانگین های

جدول ۱- رابطه رفتارهای اجتماعی- سازشی و طول

مدت زندانی بودن پدر

مجموع مربعات	df	مربع میانگین	F	sig
۱۵۶۶/۲۵۸	۳	۵۲۲/۰۸۶	۹۲/۶۶۸	۰/۰۰۶
۶۸۱/۷۱۰	۱۲۱	۵/۶۲۴		
۲۲۴۷/۹۶۸	۱۲۴			

جدول ۳- مقایسه رفتارهای اجتماعی - سازشی

دختران و پسران دارای پدر زندانی

جنسیت	فراوانی	میانگین	تفاوت میانگین	t	Sig
پسر	۶۵	۱۹/۱۲۳۱	۲/۳۵۶۴	۲/۲۲۲	۰/۰۰۲
دختر	۶۰	۱۶/۷۶۶۷			

جدول ۲- مقایسه رفتارهای اجتماعی - سازشی بر

حسب طول مدت زندانی بودن پدر

مدت زندانی بودن پدر	تفاوت میانگین	df	F	sig
کمتر از ۱۵ ماه	-۳/۵۷۳۱	۲	۰/۱	
از ۱۶ تا ۲۵ ماه	-۷/۳۲۹۵	۲	۰/۰۲	
بیشتر از ۲۶ ماه	-۱۱/۷۴۱۷	۲	۰/۰۵	
از ۱۶ تا ۲۵ ماه	۳/۵۷۳۱	۲	۰/۱	
از ۲۶ تا ۳۵ ماه	-۳/۷۵۶۴	۲	۰/۰۰۰	
بیشتر از ۳۶ ماه	-۸/۱۶۸۶	۲	۰/۰۰۰	
از ۲۶ تا ۳۵ ماه	۷/۳۲۹۵	۲	۰/۰۲	
از ۱۶ تا ۲۵ ماه	۳/۷۵۶۴	۲	۰/۰۰۰	
بیشتر از ۳۶ ماه	-۴/۴۱۲۱	۲	۰/۰۰۰	
بیشتر از ۳۶ ماه	۱۱/۷۴۱۷	۲	۰/۰۵	
از ۱۶ تا ۲۵ ماه	۸/۱۶۸۶	۲	۰/۰۰۰	
از ۲۶ تا ۳۵ ماه	۴/۴۱۲۱	۲	۰/۰۰۰	

بین زندانی بودن پدران و رفتارهای اجتماعی-سازشی فرزندان اول، میانی و آخر تفاوت وجود داشت. با تحلیل واریانس و آزمون توکی، مشخص گردید که فرزندان آخر دارای بیشترین اختلال و فرزندان اول با کمترین اختلال می باشند.

جدول ۴- مقایسه رفتارهای اجتماعی - سازشی

دو گروه بر حسب ترتیب تولد

مجموع مربعات	df	مربع میانگین	F	sig
۱۷۹/۱۲۹	۲	۱۱۸/۳۶۴	۵/۲۸۴	۰/۰۰۸
۲۰۶۷/۸۶۳	۱۲۲	۲۴/۳۲۶		
۲۲۴۶/۹۹۲	۱۲۴			

جدول ۵- مقایسه رفتارهای اجتماعی - سازشی بر حسب

ترتیب تولد

تفاوت میانگین	df	F	sig
۱/۲۲۶۴	۱	۰/۳۹۱	
-۱/۰۲۱۱	۱	۰/۵۹۳	
-۱/۲۲۶۴	۱	۰/۳۹۱	
-۲/۲۴۷۵	۱	۰/۰۰۷	
۱/۰۲۱۱	۱	۰/۵۹۳	
۲/۲۴۷۵	۱	۰/۰۰۷	

در خصوص " نوع جرم مرتکب شده توسط پدر " و " تعداد دفعات زندانی شدن " با رفتارهای اجتماعی - سازشی فرزندان رابطه ای مشاهده نگردید.

بین رفتارهای اجتماعی - سازشی پسران و دخترانی پدران زندانی دارند تفاوت وجود داشته و میزان اختلال در میان پسران بیش از دختران بود.

بحث و نتیجه گیری

فقدان پدر به دلایل مختلف از جمله عواملی است که سلامت روانی کودکان را تحت تأثیر قرار می دهد (۹). کودکی که والدین خود را به دلیل مرگ، طلاق، جدایی و... از دست داده دچار بحرانهای روانی می شود. (۱۰) کودکان پدرزندان، به دلیل آنکه زندانی بودن پدر را که ننگی برای خانواده می دانند، لذا به انواع مشکلات رفتاری مبتلا گردیده اند.

با آزمون فرضیات مشخص گردید که کودکان دارای پدر زندانی از اختلال رفتاری بیشتری نسبت به سایر کودکان برخوردارند. به نظر می رسد که زندانی پدر در میان مدت و بلندمدت تأثیرات سوئی بر رفتارهای کودکان داشته، زیرا که هریک از والدین، نقش تربیتی جداگانه و موثری در رشد و پرورش فرزندانشان ایفا میکنند و عدم حضور هر یک از آنها، امکان بروز انواع اختلالات از جمله اختلال رفتاری را افزایش می دهد. همچنین عدم حضور پدر باعث بروز مشکلاتی از جمله مشکلات اقتصادی، اجتماعی، روانی و... برای خانواده شده در نتیجه وظایف مادر سنگین تر می شود و امکان ایفای نقش مادری برای وی سخت تر می گردد. مادری که اغلب به دلیل آنکه خود تحت فشار بوده و از لحاظ عاطفی تکیه گاهی نداشته، نمی تواند به هنگام نیاز فرزندش به آنها محبت کند یا برای ایشان تکیه گاه باشد، در نتیجه کودک و بخصوص کودک دبستانی که نیاز به حمایت و محبت والدین خود دارد، علاوه بر عدم حمایت پدر، از توجه مادر نیز بی نصیب می گردد و واضح است که دچار انواع و اقسام مشکلات روانی و جسمی می گردد. لذا بالا بودن نمره میانگین حاصله در رفتارهای اجتماعی - سازشی کودکان دارای پدر زندانی، نتیجه قابل توجیهی می باشد.

در تبیین مقوله فوق می توان به نظریه روانکاوی فروید، در مورد رشد کودک و به خصوص در بحث سازگاری اجتماعی اشاره نمود، که سومین مولفه شخصیت یعنی فرا من^۱ را

تجسمی از ارزشهای والدینی دانسته است. بنابراین الگوی دقیق قوائد در فرامن از نظام پادشاه و تنبیه هایی که والدین به کار می برند، سرچشمه می گیرد. زمانیکه یکی از والدین (خواه پدر، خواه مادر) به دلیل عدم حضور در خانه، نتوانند نقش خود را به درستی ایفا نمایند، به نظر می رسد که کودک نیز در مبحث فوق (ناسازگاری اجتماعی) دچار اختلالاتی خواهد گردید که یافته های پژوهش، گواهی بر این مدعا است. که نتیجه فوق با اکثر مطالعات صورت گرفته تشابه داشته است از جمله مطالعات دکتر کارل کلاوس در سال ۱۹۳۱، لامب^۲ (۱۹۸۶)، شاول در سال ۱۹۸۷، سیمور^۳، بوسول و ادج^۴ و ایستام (۱۱)

حضور پدر و مادر در خانواده در رشد و شکوفایی کودک از بعد عاطفی، اجتماعی، فیزیکی و... حایز اهمیت می باشد. هر یک از کودکان در تلاش برای الگو برداری از والدین خود می باشند، بخصوص در دوران ۷ تا ۱۲ سالگی (دوران دبستانی) که به قول پیازه، کودک مرحله عملیات عینی را سپری می کند. در این دوران، کودک قدرت تشخیص عدم حضور پدر به دلیل زندانی بودن را درک نموده و در نتیجه احساس عدم امنیت، اضطراب جدایی و آشفتگی های روحی در این کودکان بیشتر می گردد و با افزایش طول مدت زندانی بودن پدر، این اختلالات نیز بیشتر می گردد (۱۲). به نظر می رسد هر چه مدت غیبت پدر طولانی تر گردد، مشکلات بوجود آمده لاینحل نیز افزایش یافته که شاید یکی از اثرات آن، در رفتارهای کودکان نمود پیدا کند.

اختلالات رفتار اجتماعی - سازشی در پسران گروه مورد مطالعه بیش از دختران همان گروه است. شاید یکی از دلایل آن، قالبهای جنسیتی بزرگسالان است که از پسران بیشتر رفتار پرخاشگرانه انتظار دارند. پرخاشگری بخشی از قالب رفتاری مردانه است و غالباً پسران بطور تلویحی بدین امر تشویق می گردند. (۵) در تحقیقات دیگری نیز که در این

^۱ - Seymour

^۲ - Boswell. & Wedge

^۳ - supper ego

۲) به دلیل عدم همکاری خانواده های جمعیت آماری مورد مطالعه (کودکائی که دارای پدر زندانی هستند) در ارائه اطلاعات خانوادگی خود، به خاطر آبرو، امکان دسترسی به جمعیت مورد نظر در سطح جامعه، برای پژوهشگر مقدور نگردید، لذا جمعیت آماری مورد مطالعه از کمیته امداد انتخاب گردید که همین امر یکی از محدودیت های پژوهش حاضر می باشد. لذا می بایست در تعمیم نتایج حاصله، به کل جامعه مورد مطالعه، احتیاط نمود.

۳) شغل اغلب پدران گروه مورد مطالعه (زندانیان) از جمله شغل هایی بود که از دیدگاه اجتماعی بهتجار نبوده که از جمله آن می توان به قاچاق و دزدی اشاره نمود. در نتیجه برای پژوهشگر نیز امکان همسان سازی جامعه مورد مطالعه و مقایسه از نظر شغل پدر میسر نگردید که همین امر یکی دیگر از محدودیت های این مطالعه می باشد. بنابراین در این جا نیز می بایست نتایج حاصل از پژوهش را با احتیاط بیشتری پذیرفت.

۴) در خصوص درآمد خانوار و شغل مادر نیز امکان همسان سازی دو گروه، به دلیل عدم همکاری گروه مورد مطالعه مقدور نگردید. (چرا که آنها هراس داشتند که در صورت ارائه اطلاعات درست، نسبت به قطع مستمری ماهیانه آنها اقدام می گردد).

۴) کودکائی که تحت پوشش کمیته امداد هستند به نوعی از مشکلات مادی و اقتصادی رنج می برند که این موضوع خود باعث فشار روانی بر مادر و کودک شده و در بعضی موارد اشتغال مادر در بیرون از منزل و محرومیت کودک از حضور مادر، خواهد شد. عدم کنترل این عامل نیز یکی از محدودیتهای این پژوهش می توان برشمرد.

پیشنها دات:

الف- پیشنهادات تحقیقاتی:

۱) پیشنهاد می گردد که در دیگر تحقیقات، پژوهشگران آینده نسبت به کنترل متغیرهای مداخله گر از جمله درآمد خانوار، شغل پدر، شغل مادر، وضعیت تحصیلی کودک، مدت زمانیکه مادر جهت برآورده کردن نیازهای روانی کودک صرف می کند و... اقدام نموده تا نتایج قابل قبول تری بدست

خصوص صورت گرفته نتایجی مشابه این پژوهش بدست آمده است از جمله پژوهش سیمور و بوسول و ادج.

همانطور که محققان علوم انسانی به آن اشاره دارند، نحوه تربیت و رفتاری که والدین با هر یک از فرزندان خود دارند متفاوت است، بطور کلی، والدین با اولین فرزند خود توجه و رسیدگی بیشتر می نمایند و در ضمن توقع و انتظارات بیشتری از فرزند اول خود دارند. (۱)

اما کودکائی که فرزند اول نیستند بیشتر احتمال دارد که دچار احساس عدم کفایت شوند و در ضمن این کودکان بی احتیاط ترند، به عنوان مثال در فعالیتهای بدنی خطرناک بیشتر شرکت می کنند همچنین کودکائی که خواهر و برادر بزرگتر دارند عقاید خلاقانه ای را که چندان رایج نیست و از لحاظ ایدئولوژیک مخالف اکثریت است بیشتر می پذیرند. (۱)

فرزندان آخر خانواده نیز به صورت همیشگی لقب کوچکترین عضو خانواده را یدک می کشند به همین دلیل مسئولیتی نسبت به اعمال و رفتار خود احساس ننموده و کمتر پاسخگو آن می باشند و لذا از آزادی عمل بیشتری برخوردار بوده و از حمایت سایر اعضا خانواده نیز برخوردارند. (۱۴)

نتایج حاصله در این پژوهش با نظریات فوق هم خوانی داشته بطوری که فرزندان اول دارای کمترین اختلال و آخرین فرزندان، با بیشترین اختلال بوده اند.

و در پایان می بایست به این نکته اشاره نمود که در هنجارهای اجتماعی، جرم یک عمل خلاف قانون بوده و برای کودکئی که پدرش مرتکب جرمی گردیده، تنگ اجتماعی محسوب می گردد. همین مسئله برای تحت فشار قرار گرفتن کودک و در نتیجه بروز انواع ناهنجاری های رفتاری در وی کافی به نظر می رسد.

محدودیتهای پژوهش

۱) یکی از محدودیتهای این پژوهش همانند دیگر پژوهشهای علوم انسانی به چند عاملی بودن پدیده ها در حوزه مسائل اجتماعی و رفتاری انسانها برمی گردد. به این معنی که کمتر پدیده ای را می توان یافت که از یک یا دو عامل ناشی شده باشد. در نظر گرفتن این عوامل تا حدود زیادی در جهت گیری محقق یا محققین کمک خواهد کرد.

۱) با توجه به یافته های بدست آمده، به نظر می رسد که متخصصین علوم انسانی از جمله مددکاران اجتماعی، می بایست توجه و مداخلات حرفه ای ویژه خود را معطوف کودکان پدر زندانی نمایند، به خصوص کودکانی که مدت طولانی تری از حضور پدر در منزل بی بهره بوده اند.

۲) به نظر می رسد که کودکان مذکر نیازمند توجه بیشتری بوده و بنابر این برای آنها مراقبت بیشتری توصیه می گردد.

۳) همچنین از یافته های تحقیق چنین استنباط می گردد که در میان کودکان پدر زندانی، فرزندان آخرآسیب پذیر تر بوده و بنابر این توصیه می گردد که در صورت مداخله در خانواده های زندانیان، این گروه از کودکان مورد توجه خاص قرار گیرند.

آید. همچنین این پژوهش در سطح وسیعتر و Prospective (در طول زمان) اجرا گردد.

۲) پیشنهاد می گردد که تحقیق دیگری توسط سایر پژوهشگران در خصوص تاثیر زندانی بودن مادر و یا دیگر اعضا خانواده (خواهر و یا برادر) بر خانواده اجرا گردد.

۳) با توجه به آنکه در زمان انجام پژوهش، امکان بررسی اقلیتهای قومی از جمله کردی، ترکی، بلوچ و... میسر نگردید، لذا پیشنهاد می شود که پژوهشگران، این تحقیق را در مورد اقلیتهای فوق و مقایسه آنها با یکدیگر تکرار نمایند.

ب - پیشنهادات کاربردی:

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رتال جامع علوم انسانی

منابع

- 1) ماسن، پاول هنری و همکاران (۱۳۸۰). رشد و شخصیت کودک. ترجمه مهشید یاسایی. تهران انتشارات: مرکز.
- 2) *Farrington, D.P.(2002) 'Key Results from the First Forty Years of the Cambridge Study in Delinquent Development', in Taking Stock of Delinquency: An Overview of Findings from Contemporary Longitudinal Studies.. Thornberry & Krohn, Kluwer Academic.Plenum Publishers: New York
- 3) *Boswell, G. & Wedge, P.(2002) Imprisoned Fathers and their Children, Jessica Kingsley Publishers: London*Eastham, Jaime(2005). Action for Prisoners' Familie. University of Cambridge
- 4) فرشید پور، اکبر (۱۳۸۰). بررسی همه گیر شناسی اختلالات رفتاری در دانش آموزان مدارس ابتدایی شهر اصفهان. پایان نامه کارشناسی ارشد روان شناسی بالینی، انستیتو روانپزشکی تهران. دانشگاه علوم پزشکی ایران
- 5) ردبیلی محدث، علی (۱۳۸۳). کودک و روابط خانوادگی. تهران: انتشارات ایران زمین
- 6) Rutter, M., J. Tizard, and K. Whitmore, eds. (1970). Education, Health, and Behaviour. London: Longman
- 7) حاتمی، محمد (۱۳۶۹). بررسی میزان شیوع اختلالات رفتاری کودکان شاهد محروم از والدین. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی. دانشگاه تربیت مدرس.
- 8) سهرابی، فرامرز (۱۳۶۹). بررسی اختلالات رفتاری نوجوانان شاهد محروم از پدر. پایان نامه کارشناسی ارشد روان شناسی بالینی. دانشگاه تربیت مدرس تهران
- 9) قهاری، شهربانو (۱۳۷۵). بررسی مقایسه ای میزان شیوع اختلالات رفتاری در کودکان شاهد، محروم از پدر، جانباز و عادی شهر جالوس. پایان نامه کارشناسی ارشد روان شناسی بالینی. انستیتو روانپزشکی تهران. دانشگاه علوم پزشکی ایران
- 10) معنوی، ع و فدایی، ف (۱۳۶۲). ازدواج و طلاق از دیدگاه روان پزشکی. تهران انتشارات: چهر
- 11) تقوی، حسن (۱۳۸۱). بررسی تأثیر اشتغال مادران بر سازگاری اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره ابتدایی. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه روانشناسی و علوم تربیتی علامه طباطبایی
- 12) *Seymour, Cynthia and Creasia F. Hairston, Eds. (2001). Children with parents in prison. Piscataway, NJ: Transaction Publishers
- 13) *Shaw, R (1987). Children of Imprisoned Fathers. Hodder and Stoughton. London
- *منابعی که با علامت ستاره مشخص گردیده اند از سایت findarticle و سایر سایتهای وابسته به آن اخذ شده اند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی